

“Κλασικά”, εκδόσεις Ψυχογιός. Τρία αριστουργήματα της λογοτεχνίας που αγαπήθηκαν πολύ

02/04/2020

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ/ Από τον Άγγελο Πετρουλάκη

Οι εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ

στην χώρα των παγκόσμιων συγγραφέων...
Αριστουργήματα της παγκόσμιας λογοτεχνίας
έρχονται “ντυμένα” με εξαιρετικά
προλογικά σημειώματα και επίμετρα,
σε ιδιαίτερα προσεγμένες μεταφράσεις...

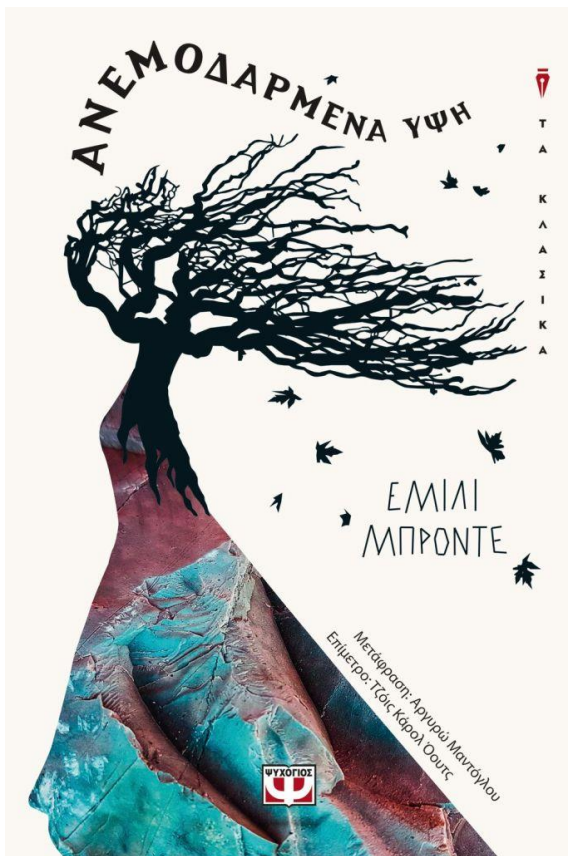
Αριστουργήματα της Λογοτεχνίας

Έμιλι Μπροντέ: «Ανεμοδαρμένα ύψη»

Τσαρλς Ντίκενς: «Ιστορία δυο πόλεων»

Μέρι Σέλεϊ: «Φράνκενσταϊν»

Ανήκουν εύσημα στις Εκδόσεις Ψυχογιός που με επιμέλεια του γνωστού συγγραφέα Ηλία Μαγκλίνη εγκαινίασε μια σειρά εκδοτικού κύκλου, **«Τα κλασικά»**, με πρόθεση να γνωρίσει το αναγνωστικό κοινό κάποια έργα – σταθμούς της παγκόσμιας λογοτεχνίας. Το **«Ανεμοδαρμένα ύψη»** της Έμιλι Μπροντέ, το **«Ιστορία δυο πόλεων»** του Τσαρλς Ντίκενς και το **«Φράνκενσταϊν»** της Μέρι Σέλεϊ, ανήκουν σ’ αυτά.

Το «Ανεμοδαρμένα ύψη» της Έμιλι Μπροντέ, μαζί με το «Τζέιν Έιρ» της αδελφής της Σάρλοτ Μπροντέ, ανήκει στα μυθιστορήματα υψηλού ρομαντισμού βυρωνικού τύπου, που συγκλόνισε τόσο τον λογοτεχνικό χώρο τής εποχής, όσο και την αγγλική κοινωνία, ενώ στη συνέχεια αναδείχτηκε σε μια από τις κορυφές της παγκόσμιας λογοτεχνίας.

Οι εκδόσεις Ψυχογιός το επανακυκλοφόρησαν σε μετάφραση της Αργυρώς Μαντόγλου, η οποία είναι σπουδαία. Όμως ιδιαίτερα χρήσιμος είναι και ο πρόλογος που έγραψε η Αργυρώ Μαντόγλου, ο οποίος βοηθά τον αναγνώστη να προσεγγίσει ορθότερα το έργο, ή να το ξαναδιαβάσει

με άλλη οπτική.

«Το Ανεμοδαρμένα Ύψη δεν είναι εύκολο μυθιστόρημα. Όλοι γνωρίζουν πως πρόκειται για μια από τις θυελλώδεις ιστορίες αγάπης όλων των εποχών, αλλά και για μια ιστορία άγριας εκδίκησης...», γράφει στην αρχή του προλόγου της. Στη συνέχεια, εστιάζοντας στα πρόσωπα του μυθιστορήματος, επισημαίνει:

«Οι χαρακτήρες της Έμιλι Μπροντέ δεν διστάζουν να πουν ακριβώς αυτό που σκέφτονται, να εκφράσουν, χωρίς κανένα πρόσχημα, τα έντονα συναισθήματά τους – τον έρωτα, το μίσος, την αγανάκτηση, τη θλίψη, την οργή – σαν να απευθύνονται σε κάποιον που βρίσκεται στο ίδιο δωμάτιο με εκείνους, ή, ακόμα, σαν να συνομιλούν με τον ίδιο τους τον εαυτό,

ενώ, σε κάποιες σκηνές, ο αναγνώστης έχει την αίσθηση πως γίνεται κοινωνός των πλέον μύχιων σκέψεών τους, πως μεταφέρονται σε αυτόν αυτούσιες και ανεπεξέργαστες, χωρίς τη διαμεσολάβηση της πέννας της συγγραφέως

[...]

»Οι χαρακτήρες της Έμιλι Μπροντέ δεν μπαίνουν στον κόπο να γίνουν αρεστοί και να δώσουν το παράδειγμα, περιφρονούν τους επικριτές τους και δεν

υπολογίζουν τη γνώμη των άλλων, έρχονται ακατέργαστοι και αληθινοί από τα βάθη των αιώνων, και εμφανίζονται μπροστά μας σαν να είναι η αδάμαστη φύση τους μέρος του τοπίου που αντικρίζουν και του τόπου που τους γέννησε. Άγριοι και περήφανοι, συνεχίζουν να υπάρχουν στον δικό τους χρόνο, στη δική τους ιδιωτική αιωνιότητα».

Ο λυσσαλέος έρωτας ανάμεσα στην τρυφερή, αλλά ατίθαση Κάθριν, και στον απόκοσμο, τραχύ Χίθκλιφ

Η σύγκρουση ανάμεσα στον πολιτισμό και στην ανεξέλεγκτη φύση.

Η Έμιλι Μπροντέ έμεινε στην παγκόσμια λογοτεχνία με ένα και μοναδικό μυθιστόρημα του έγραψε, το «Ανεμοδαρμένα ύψη» και μάλιστα σε πολύ νεαρή ηλικία. Στην καρδιά του μυθιστορήματος διακρίνεται η επιθυμία της Έμιλυ Μπροντέ να αναδείξει τα ελαττώματα του ταξικού συστήματος της εποχής και η παρουσίαση της αποστροφής της κοινωνίας σε ό,τι διαφορετικό. Καταγγέλλει τον γάμο ως μέσο που χρησιμοποιούσαν οι οικογένειες για να αυξήσουν την περιουσία τους.

Τότε σόκαρε, προκάλεσε πολλές συζητήσεις και διαφωνίες. Ανατρεπτικό για τα κοινωνικά στερεότυπα της εποχής. Μια ιστορία αγάπης με τραγικό τέλος. Σήμερα όμως θεωρείται κλασικό ανάγνωσμα, απροκάλυπτα μοντέρνο.

Στο επίμετρο του βιβλίου, που συμπληρώνει την έκδοση, η φημισμένη Αμερικανίδα συγγραφέας Τζόις Κάρολ Όουτς, γνωστή και στην χώρα μας από δεκάδες μεταφρασμένα μυθιστορήματά της, σημειώνει:

«Από όλα τα κλασικά μυθιστορήματα που έχουν γραφεί στην αγγλική γλώσσα, τα Ανεμοδαρμένα Ύψη είναι το κορυφαίο μυθιστόρημα νεανικού πάθους, και η Έμιλι Μπροντέ (1818 – 1848) μια από τις πλέον δυσπρόσιτες και δυσερμήνευτες προσωπικότητες της λογοτεχνίας μας...

[...]

»Έχει άραγε υπάρξει άλλο, τόσο εκρηκτικό, “πρώτο μυθιστόρημα” όσο τα Ανεμοδαρμένα Ύψη;

»Η ανάγνωσή τους – ενάμιση αιώνα από την έκδοσή τους, το 1847 – συνεχίζει να μας συγκλονίζει με το αυθαίρετο και δεξιοτεχνικό “αμάλγαμα” από τις φωνές των αφηγητών τους αλλά και με την πνοή και τη δύναμη του οράματός τους.

[...]

»Τα Ανεμοδαρμένα Ύψη είναι ένα άξιο θαυμασμού μυθιστόρημα για τη σύνθεση του “πραγματικού” με το “ρομαντικό/γοτθικό” στοιχείο, η κατάργηση του φράγματος ανάμεσα στους ζώντες και τους νεκρούς. Εδώ, σ’ αυτό το σύμπαν, δε φαίνεται να υπάρχει κάποιος υπερβατικός θεός, μόνο δυνατά αβυσσαλέα ανθρώπινα πάθη που υπερβαίνουν ακόμα κι αυτό που ονομάζουμε “θάνατο”».

Απέναντι στο «**Ιστορία δυο πόλεων**» του Τσαρλς Ντίκενς (1812 – 1870), ο σύγχρονος αναγνώστης, νιώθει μιαν αμηχανία. Πώς γίνεται ένας Άγγλος συγγραφέας να γράφει για την Γαλλική Επανάσταση πιο ζωντανά από έναν Γάλλο; Ο Χάρολντ Μπλουμ, στο μνημειώδες έργο του «Ο Δυτικός Κανόνας» κατατάσσει τον Ντίκενς στους πέντε πλέον αντιπροσωπευτικούς εθνικούς συγγραφείς της Αγγλίας, μαζί με τον Σέξπιρ, Τσόσερ, Μίλτον και Γουέρντσγουορθ και έναν από τους δυο μεγάλους δασκάλους

του γκροτέσκο (ο άλλος είναι ο Μπράουνιγκ). Μπορεί τα ονόματα αυτά, σε πολλούς σύγχρονους αναγνώστες να είναι άγνωστα, αλλά, θέλουμε δεν θέλουμε, είναι αυτοί που αποτελούν τα θεμέλια της παγκόσμιας λογοτεχνίας.

Την εξαιρετική μετάφραση έχει κάνει ο Μιχάλης Μακρόπολος, ο οποίος και προλογίζει την έκδοση, παραθέτοντας χρήσιμα αποσπάσματα από το βιβλίο του Τζορτζ Όργουελ για τον Ντίκενς, που είχε κυκλοφορήσει το 1940. Ένα απ' αυτά: «...ο Ντίκενς είναι απόλυτα σίγουρος ότι η επανάσταση είναι ένα τέρας. Γ' αυτό οι σκηνές της επανάστασης στην Ιστορία δυο πόλεων μένουν αλησμόνητες στους πάντες, θυμίζουν εφιάλτη, και τούτος ο εφιάλτης είναι του ίδιου του Ντίκενς. Ξανά και ξανά εμμένει στη δίχως νόημα φρίκη της επανάστασης – τις μαζικές σφαγές, την αδικία, τους πανταχού παρόντες κατασκόπους, τον αιμοδιψή όχλο. Οι περιγραφές του παριζιάνικου όχλου – για παράδειγμα, αυτή του πλήθους των φονιάδων που τροχίζουν τα όπλα τους προτού μακελέψουν τους φυλακισμένους στις σφαγές του Σεπτεμβρίου – είναι ανυπέρβλητες...»

Με την γλαφυρή περιγραφή αυτής της εποχής ξεκινά και το μυθιστόρημά του ο Τσαρλς Ντίκενς:

«Ήταν οι καλύτεροι καιροί, ήταν οι χειρότεροι καιροί, ήταν η εποχή της σοφίας, ήταν η εποχή της ανοησίας, ήταν τα χρόνια της πίστης, ήταν τα χρόνια της δυσπιστίας, ήταν η εποχή του Φωτός, ήταν η εποχή του Σκότους, ήταν η άνοιξη της ελπίδας, ήταν ο χειμώνας της απελπισίας, είχαμε τα πάντα μπροστά μας, δεν είχαμε τίποτε μπροστά μας, πηγαίναμε όλοι γραμμή για τον Παράδεισο, πηγαίναμε γραμμή όλοι προς την αντίθεση κατεύθυνση – κοντολογίς, η περίοδος εκείνη έμοιαζε τόσο πολύ με την τωρινή, που κάποιες από τις πιο θορυβώδεις αρχές της

επέμεναν, για καλό ή για κακό, να γίνεται αντιληπτή με ακραίες αντιθέσεις μονάχα. Υπήρχε ένας βασιλιάς με μεγάλο σαγόνι και μια βασίλισσα με άχαρο πρόσωπο, στον θρόνο της Αγγλίας (ο Γεώργιος Γ της Αγγλίας (1760-1820) και η βασίλισσα Σοφία Καρλότα)· υπήρχε ένας βασιλιάς με μεγάλο σαγόνι και μια βασίλισσα με όμορφο πρόσωπο, στον θρόνο της Γαλλίας (ο Λουδοβίκος ΙΣΤ της Γαλλίας (1774-93) και η Μαρία Αντουανέτα). Και στις δύο χώρες ήταν ξεκάθαρο, για τους άρχοντες τους κατέχοντες τους άρτους και τα ψάρια, πως τα πράγματα γενικά θα έμεναν για πάντα ίδια κι απαράλλαχτα...»

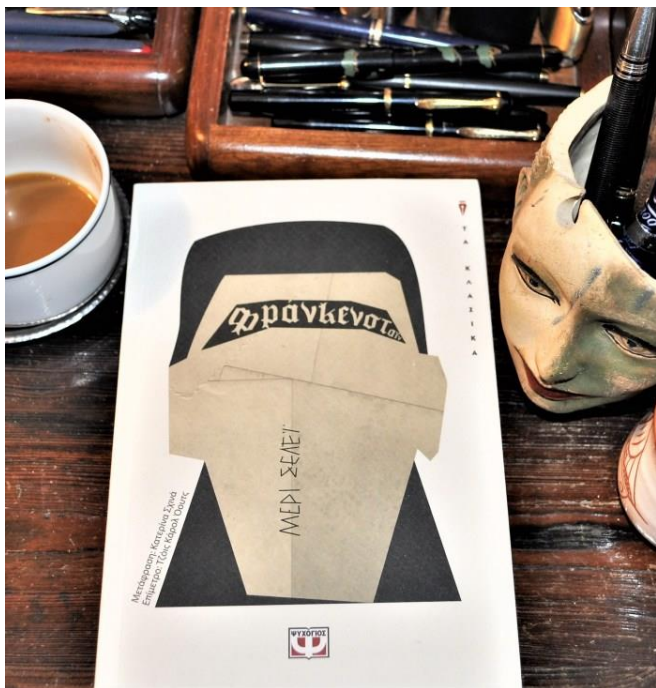
Το μυθιστόρημα διαδραματίζεται στο Λονδίνο και το Παρίσι ανάμεσα στο 1775 και το 1792. Κεντρικά θέματά του είναι η βία, που προκλήθηκε από την τυραννία, και ο έρωτας, με τον Ντίκενς να διατυπώνει κραυγαλέα το αίτημά του για κοινωνική δικαιοσύνη. Έχει όλα τα στοιχεία τής περιπέτειας. Ο Ντίκενς παρουσιάζει ανάγλυφα την κοινωνία τής εποχής, πάθη που την χαρακτηρίζουν και το ιστορικό υπόβαθρο των κοινωνικών αναταράξεων.

Η έκδοση συνοδεύεται από ένα θαυμάσιο επίμετρο του πολύ σημαντικού Άγγλου λογοτέχνη και φιλόσοφου Γκ. Κ. Τσέστερτον, ο οποίος – γνωστός για την ανατρεπτική του ματιά – επισημαίνει, εύστοχα:

«Ο Ντίκενς... έγραψε ένα βιβλίο για δυο πόλεις, που τη μια καταλάβαινε (Λονδίνο) και την άλλη όχι (Παρίσι). Και η περιγραφή του, της πόλης που δεν γνώριζε, είναι σχεδόν καλύτερη από την περιγραφή της πόλης που γνώριζε. Από δω εισέρχεται κανείς σε αυτό που είναι αναμφισβήτητο για τον Ντίκενς, στο πράγμα που αποκαλείται ιδιοφυΐα, αυτό για το οποίο είναι αναγκασμένοι οι πάντες να μιλούν ευθέως και ξεκάθαρα, επειδή κανένας δεν ξέρει τι είναι. Γιατί μια απλή λέξη (όπως, για παράδειγμα, η λέξη ανόητος) καλύπτει πάντα ένα απέραντο μυστήριο. »Η Ιστορία δυο πόλεων έχει μια απ' τις πιο τραγικές αποχρώσεις στον ύστερο βίο του Ντίκενς...»

Ο Τσέστερτον διακρίνει στο έργο μια κούραση και μια θλίψη. Τα αποδίδει και τα δύο στην «πολλή δουλειά και στον υπερβολικό τρόπο που είχε για να κάνει τα πάντα». Γι' αυτό «αν και η Ιστορία δυο πόλεων είναι γεμάτη θλίψη, επίσης είναι γεμάτη ενθουσιασμό. Το πάθος της είναι νεανικό κι όχι γέρικο...»

Ο αναγνώστης της «Ιστορίας των δυο πόλεων» βρίσκεται μπροστά σ' ένα κολοσσιαίο μυθιστόρημα, που του δείχνει ξεκάθαρα τον προορισμό της Λογοτεχνίας, αλλά και απαντά στην ερώτηση «τι είναι αυτό που κάνει ένα έργο κλασικό;»

Το «**Φράνκενσταϊν**» της Μέρι Σέλεϊ κυκλοφόρησε για πρώτη φορά, σε 500 μόλις αντίτυπα, το 1818. Η Μέρι Σέλεϊ ήταν τότε 21 ετών. Το είχε γράψει στα 19 της! Η έκδοση του ΨΥΧΟΓΙΟΥ έχει την καλή τύχη να είναι μετάφραση της Κατερίνας Σχοινά, ιδιαίτερα προσεγμένη και σε άψογο ύφος. Αξίζει δε να τονιστεί ότι περιλαμβάνει ένα σημαντικό προλογικό σημείωμα της Κατερίνας Σχοινά και το πολύτιμο εισαγωγικό σημείωμα της ίδιας της Σέλεϊ, που συνόδευε την έκδοση του έργου το 1831. Ένα άλλο πολύτιμο εισαγωγικό σημείωμα είναι του συζύγου της, του

διάσημου Άγγλου ποιητή Πέρσι Σέλεϊ, γραμμένο το 1817, που συνόδευε την πρώτη έκδοση του βιβλίου. Τέταρτο σημαντικό στοιχείο είναι το επίμετρο της διάσημης Αμερικανίδας συγγραφέως Τζόις Κάρολ Όουτς. Με τα «όπλα» αυτά, ο αναγνώστης προσεγγίζει πολύ γόνιμα το βιβλίο, το οποίο είναι κλασικό, ακριβώς γιατί αφηγείται την ματαιοδοξία του ανθρώπου για παντοδυναμία και αθανασία.

Μεταφέρω κάποια αποσπάσματα από τον πρόλογο της Κατερίνας Σχοινά για το «Φράνκενσταϊν»:

«Είναι σίγουρα ένα από τα πλέον μεταφρασμένα μυθιστορήματα της παγκόσμιας λογοτεχνίας...

[...]

»Διερευνά με διεισδυτικότητα τα όρια της γνώσης και ύβρεως, φύσης και επιστήμης, φιλίας και προδοσίας, εξωτερικής και εσωτερικής ομορφιάς, ανάγκης τού σχετιζέσθαι και μοναξιάς, ανθρώπου και ζώου. Θέτει με εξαιρετική λεπτότητα το θέμα της εξουσίας. Και βεβαίως, μιλάει έξοχα για την πατρότητα, πέρα από τις προφανείς αναγωγές στη σχέση του ανθρώπου με τον Θεό. Πολύ πριν αναδυθεί η ψυχανάλυση, η Σέλεϊ διατρανώνει ότι πατέρας δεν είναι εκείνος που δημιουργεί, αλλά εκείνος που το αναδέχεται, το αναγνωρίζει και φροντίζει για την ευτυχία του...»

Η συγγραφέας, στο εισαγωγικό της σημείωμα, μας πληροφορεί πως το βιβλίο γράφτηκε μετά από μια παρότρυνση του Λόρδου Μπάιρον, προς όλα τα μέλη τής παρέας του, να γράψουν ο καθένας τους μια ιστορία με φαντάσματα.

Η ίδια φαντάζεται ένα πλάσμα που προσπαθεί να μιμηθεί τον Δημιουργό του κόσμου:

«Η φαντασία μου, αχαλίνωτη, με είχε κατακυριεύσει και με καθοδηγούσε,

προσδίδοντας στις διαδοχικές εικόνες που αναδύονταν στο μυαλό μου μια ζωντάνια που ξεπερνούσε κατά πολύ τα συνήθη όρια της ονειροπόλησης.

[...]

»Είδα το αποκρουστικό φάντασμα ενός άντρα με τα μέλη τεντωμένα σ' ένα κρεβάτι, ο οποίος, μέσω ενός ισχυρού μηχανισμού έδειχνε σημεία ζωής και σάλευε με αδέξιες κινήσεις. Αυτό, ναι, ήταν τρομακτικό, γιατί εξαιρετικά τρομακτικό είναι το αποτέλεσμα κάθε ανθρώπινης προσπάθειας να μιμηθεί τον εκπληκτικό μηχανισμό του Δημιουργού του κόσμου. Η επιτυχία τρομοκρατεί τον καλλιτέχνη, φεύγει μακριά από το απεχθές χειροτέχνημά του, ανατριχιάζοντας από φρίκη. Ελπίζει ότι, αν δεν κάνει τίποτα, η ανεπαίσθητη σπίθα ζωής που του μετέδωσε θα σβήσει, ότι αυτό το πράγμα που είχε γίνει δέκτης μιας τόσο ατελούς ζωής θα ξαναγίνει ύλη, και πρέπει να κοιμήθηκε ήσυχος, με την πεποίθηση ότι η σιωπή του τάφου θα έπνιγε για πάντα την εφήμερη ύπαρξη εκείνου του αηδιαστικού πτώματος το οποίο του είχε φανεί λίκνο της ζωής...»

Για την παρότρυνση του Λόρδου Μπάιρον που έγινε η αιτία να γεννηθεί ο

«Φράνκενσταϊν», γράφει ο σύζυγός της, ποιητής Πέρσι Σέλεϊ:

«Την αφορμή για τη συγγραφή αυτής της ιστορίας την έδωσε μια καθ' όλα συνηθισμένη συζήτηση. Ξεκίνησε εν μέρει ως διασκέδαση και εν μέρει ως πνευματική άσκηση, με στόχο να κεντρίσει αδρανείς και αδοκίμαστες ακόμη πνευματικές περιοχές...»

Για δε το εγχείρημα της συγγραφής, σημειώνει: «Αντλεί τη δύναμή του από την καινοτομία των καταστάσεων τις οποίες αναπτύσσει και παρότι είναι απίθανο ως φυσικό γεγονός, παρέχει στη φαντασία τη δυνατότητα να προσεγγίσει τα ανθρώπινα πάθη με μεγαλύτερη κατανόηση και γνώση από οποιοδήποτε άλλο περιστατικό μπορεί να παράγει η συνήθης αλληλουχία των γεγονότων».

Αριστουργηματικό θα χαρακτήριζα το επίμετρο της Τζόις Κάρολ Όουτς με τίτλο: «Ο εκπεσών άγγελος του Φράνκενσταϊν». Γράφει την άλλη διάσταση που ανακαλύπτει η κριτική της ματιά:

«Αν και είναι ασφαλώς ένα από τα πιο καλοζυγισμένα έργα της λογοτεχνίας του φανταστικού, καθώς αποτελεί, σε μεγάλο βαθμό, ένα είδος σχολιασμού ή ανταπάντησης στον Απολεσθέντα παράδεισο του Τζον Μίλτον, ο Φράνκενσταϊν τροφοδοτείται από γκροτέσκ, αδιόρατα παράλογες και παράφορα επινοημένες εικόνες, που πηγάζουν κατευθείαν από το ασυνείδητο: το θεόρατο σε ύψος πλάσμα, που έχει σχεδιαστεί να είναι "όμορφο", αποδεικνύεται σχεδόν απεριγράπτα απωθητικό...»

[...]

»Παραισθητικό και σουρεαλιστικό στο βαθύτερό του επίπεδο, ο

Φράνκενσταϊν είναι, ασφαλώς, ένα από τα πλέον ενσυνειδήτως φιλολογικά “μυθιστορήματα” που έχουν ποτέ γραφτεί: η πιο αδέξια μορφή του αντλεί την καταγωγή της από το γοτθικό επιστολικό μυθιστόρημα, οι λυρικές περιγραφές της φύσης αναβλύζουν από ρομαντικές πηγές, οι λόγοι και οι μονόλογοι των ηρώων

απηχούν τον Σαίξπηρ και τον Μίλτον, και, σαν να μην ήταν αρκετά σαφής ο διδακτικός σκοπός της συγγραφέως, το δαιμονικό πλάσμα αυτομεταμορφώνεται μελετώντας τρία βιβλία συμβολικής σημασίας – τα Πάθη του νεαρού Βέρθερου του Γκαίτε, τους Βίους Παράλληλους του Πλούταρχου και τον Απολεσθέντα παράδεισο του Μίλτον...»

Η Τζόις Κάρολ Όουτς παρατηρώντας το Φράνκενσταϊν μέσα από μια σύγχρονη οπτική, θα σημειώσει:

«Τα τέρατα που δημιουργούμε μέσω του προχωρημένου τεχνολογικού πολιτισμού μας “είναι” εμείς οι ίδιοι όπως δεν μπορούμε να ελπίζουμε ότι θα δούμε τον εαυτό μας – ατελείς, τυφλοί, σημαδεμένοι και, πάνω απ’ όλα, αυτοκαταστροφικοί. Γιατί αυτή που κυριαρχεί είναι η απαγορευμένη επιθυμία του θανάτου. (Πρόθεση είναι συνήθως ο θάνατος των άλλων, των “εχθρών”, αλλά, στην πραγματικότητα, ίσως σχεδιάζουμε τον δικό μας θάνατο.) Εξ ου και συνηθίζουμε να αναγνωρίζουμε τις φασουστικές συμφωνίες με τον διάβολο ως πράξεις εναντίον του ίδιου του Εγώ της ορθολογικής ύπαρξης...»

Τα παραπάνω δικαιολογούν πλήρως τον χαρακτηρισμό τού «κλασικού», του σύγχρονου αριστουργήματος, παρά το ότι ο «Φράνκενσταϊν» έχει γίνει ήδη 212 ετών...